

دارایی‌های اسلامی ایران و جهان

هم‌اکنون تعداد زیادی از مؤسسات و مراکز، به منظور آموزش و پژوهش در زمینه بانکداری اسلامی در جهان تأسیس شده‌اند. نکته قابل توجه این است که هم‌اکنون لندن به عنوان کانون ارایه خدمات بانکداری اسلامی در اروپا و عرصه جهانی مطرح شده است.

دارایی بانک‌های اسلامی در کشورهای مختلف

نشریه The Banker در گزارشی از وضعیت بانکداری اسلامی اعلام کرد جمهوری اسلامی ایران رتبه نخست دنیا را در استفاده از دارایی‌های اسلامی به میزان ۱۵۴ میلیارد دلار در اختیار دارد. پس از ایران، عربستان سعودی با ۶۹ میلیارد دلار و مالزی با ۶۵ میلیارد دلار، به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. در ادامه این گزارش، بانک‌های بزرگ دنیا که بر اساس نظام بانکداری اسلامی فعالیت می‌کنند معرفی شده‌اند که در میان ۲۰ بانک بزرگ اسلامی، ۶ بانک به ایران تعلق دارد. بانک ملی ایران با ۳۵ میلیارد دلار دارایی، بزرگترین بانک اسلامی در جهان شناخته شده است. بانک صادرات ایران با ۳۴ میلیارد دلار، تکافل برونتی با ۳۱ میلیارد دلار، الرجھی عربستان با ۲۸ میلیارد دلار و بانک ملت ایران با ۲۵ میلیارد دلار، به ترتیب رتبه‌های دوم تا پنجم را به خود اختصاص داده‌اند. از میان دیگر بانک‌های ایرانی، بانک تجارت ایران با ۱۹ میلیارد دلار دارایی در رتبه هشتم، بانک سپه با ۱۴ میلیارد دلار در رتبه یازدهم و بانک پارسیان با ۱۰ میلیارد دلار در رتبه دوازدهم قرار گرفته‌اند. در میان کشورهای غیر اسلامی، انگلیس با رشد خوبی در این زمینه مواجه بوده است. در این کشور، پنج میلیون مسلمان حضور دارند که تمایل روبه‌رشدی را در مورد استفاده از خدمات نظام بانکداری اسلامی نشان می‌دهند. ■

ایران، رتبه نخست دنیا را در استفاده از دارایی‌های اسلامی در اختیار دارد، ولی لندن در حال تبدیل شدن به یک مرکز مالی اسلامی است.

پس از بحران بین‌المللی مالی و اقتصادی کشورهای جنوب شرق آسیا، نتیجه مطالعات بسیاری از صاحب‌نظران اقتصادی و بانکی حاکی از این است که طی این دوره، تنها بانک‌های اسلامی توانسته‌اند از ثبات خوبی برخوردار بوده و دچار ورشکستگی نشوند. طی سه دهه اخیر، سیستم‌های تأمین مالی اسلامی مرتبط با پروژه‌های کلان اقتصادی روز به روز پیچیده‌تر و متنوع‌تر شده‌اند. از این رو، تأمین مالی هر یک از این پروژه‌ها نیازمند روشی منطقی است که بتواند علاوه بر مقابله با پیچیدگی‌ها، همه ابعاد و مؤلفه‌های آن را نیز لحاظ نماید. امروز، روش‌های مهندسی مالی، مشتقات، معاملات آتی، اختیار معامله، عقد استصناع و هرچنین می‌تواند راه‌حل‌های جدیدی را در تأمین مالی اسلامی ارایه دهند.

بر اساس آخرین آماري که مجله The Banker در سپتامبر ۲۰۰۷ منتشر کرده، حجم عملیات بانکداری اسلامی در جهان بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیارد دلار برآورد شده که نشان دهنده ۱۰ تا ۱۵ درصد رشد است. در همین رابطه، نشریه Euromoney در شماره ۲۰۰۷ خود، بانک‌های خصوصی را از نظر ارایه خدمات بانکداری اسلامی رتبه‌بندی کرده است. بر اساس رتبه‌بندی این نشریه در حوزه جهانی، بانک‌های HSBC، Citigroup، UBS به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را در سال ۲۰۰۷ از آن خود کرده‌اند. این شواهد نشان می‌دهند که خدمات بانکداری اسلامی به تدریج جایگاه خود را در عرصه جهانی پیدا کرده و بسیاری از بانک‌های معتبر جهانی برای این خدمات، اهمیت خاصی قایل هستند. هم‌اکنون در بیش از ۵۰ کشور دنیا، بانک‌های اسلامی در حال ارایه خدمات بانکی به مشتریان خود می‌باشند. برخی از مؤسسات مالی در کشورهای همسایه و دیگر کشورها که از واژه اسلامی بهره‌جسته‌اند، بانک اسلامی دبی، بانک اسلامی بحرین، بانک برکت اسلامی پاکستان، بانک اسلامی اردن، بانک اسلامی امارات، بانک توسعه اسلامی، بانک مالی اسلامی میثیگان و شعبه اسلامی DBS در سنگاپور (آی بی آسیا) می‌باشند. علاوه بر این،

دارایی بانک‌های اسلامی در برخی از کشورها

کشور	دارایی (میلیارد دلار)	کشور	دارایی (میلیارد دلار)
ایران	۱۵۴	پاکستان	۱۵
عربستان	۶۹	لبنان	۱۴
مالزی	۶۵	انگلیس	۱۰
کویت	۳۷	ترکیه	۱۰
برونئی	۳۱	قطر	۹
امارات	۳۰	بنگلادش	۴
بحرین	۲۶	مصر	۳/۸

استخراج: «اقتصاد ایران» از نشریه The Banker.

انطباق با مبانی اسلامی

نظام تأمین مالی اسلامی که بر پایه ارزش‌ها و تعالیم عالیه اسلامی استوار است، فقط جزئی از مجموع نظام‌هایی است که سیستم کلی اسلامی را تشکیل می‌دهد و با نظام‌های موجود تأمین مالی جهان تفاوت اساسی دارد. حذف ربا، مکارم اخلاق، ارزش‌های اسلامی و احکام شرعی، سرچشمه تغذیه معنوی این نظام است. برخی از اصولی که تاکنون برای تأمین مالی اسلامی و بر مبنای ارزش‌های اسلامی مطرح شده‌اند عبارتند از:

- تحریم ربا
- مشارکت در سود و زیان
- ممنوعیت معامله کالا و خدمات غیر اخلاقی
- رهایی از کنترل و دستکاری قیمت‌ها
- توسعه فرهنگ تعاون و فعالیت‌های مشارکتی
- قاعده لاضرر و لاضرار

شکی نیست که این اصول در گذر زمان می‌تواند مورد بازبینی و تکامل قرار گیرند و مسلماً فقه پویایی شیعه می‌تواند در این تکامل مؤثر باشد.

تجربه جهانی تأمین مالی اسلامی

در کشورهای اسلامی طی دو دهه اخیر، خدمات بانکداری اسلامی افزایش یافته است. در کشورهایی همچون مالزی (IFSB و Incinet)، اندونزی، امارات عربی متحد، اردن، مصر، عربستان و بحرین، این خدمات به صورت متنوع و در سطحی